

Το μεταρρυθμιστικό έργο του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου και του Κέντρου Εκπαιδευτικών Μελετών και Επιμορφώσεως στη Φυσική Αγωγή (1964-2012)

Χρήστος Λάμπρου, Παγώνα Μπουρνέλλη, Νικήτας Νομικός & Νίκος Μελίστας

Περίληψη

Η παρούσα εργασία εστιάζει στη συγκέντρωση και επεξεργασία στοιχείων, τα οποία αφορούν στο έργο που συντελέστηκε από τα στελέχη του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου (Π.Ι.) και του Κέντρου Εκπαιδευτικών Μελετών και Επιμορφώσεως (Κ.Ε.Μ.Ε.) ως υπευθύνων για το μάθημα της Φυσικής Αγωγής (Φ.Α.). Η περίοδος που μελετάται αφορά συνολικά στο χρονικό διάστημα λειτουργίας του Π.Ι. και του Κ.Ε.Μ.Ε., δηλαδή από το 1964 μέχρι το 2012. Για τη μελέτη της Φ.Α. το διάστημα αυτό χωρίστηκε στις παρακάτω περιόδους: α) 1964-1967: Περίοδος κατά την οποία ο υπεύθυνος της Φ.Α., Ίωνας Ιωαννίδης, επιχειρεί τη στροφή της ελληνικής Φ.Α. από το σουηδικό σύστημα γυμναστικής προς την *Αγωνιστική* και με τον στόχο αυτό γράφονται τα Αναλυτικά Προγράμματα (Α.Π.) αυτής της περιόδου. β) 1967-1974: Περίοδος της στρατιωτικής δικτατορίας, οπότε το Π.Ι. καταργείται και οι μεταρρυθμίσεις στη Φ.Α. και στην παιδεία γενικότερα οπισθοδρομούν. γ) 1974-1975: Μετά το πέρας της δικτατορίας καταργούνται οι Γυμναστικές Επιδείξεις, ενώ παράλληλα τα έτη φοίτησης στην Εθνική Ακαδημία Σωματικής Αγωγής (Ε.Α.Σ.Α.) αυξάνονται σε τέσσερα. δ) 1976-1988: πραγματοποιείται αναμόρφωση των Α.Π. της Φ.Α., θέσπιση και λειτουργία εβδομαδιαίων αθλητικών δραστηριοτήτων, καθώς και προώθηση των μεταρρυθμίσεων, τις οποίες θεώρησαν απαραίτητες οι Σχολικοί Σύμβουλοι. Υπεύθυνος του μαθήματος της Φ.Α. στο Κ.Ε.Μ.Ε./Π.Ι. για αυτή την περίοδο ήταν ο Ιωάννης Σκορδίλης. ε) 1988-1997: Αναμόρφωση των Α.Π. της Πρωτοβάθμιας και της Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και συγγραφή ενός βιβλίου Φυσικής Αγωγής για την Πρωτοβάθμια εκπαίδευση. στ) 1997-2005: Τα Α.Π. εκσυγχρονίστηκαν σύμφωνα με τις διεθνείς θεωρίες της Κινητικής Μάθησης και της Παιδαγωγικής. Ιδιαίτερη βαρύτητα δόθηκε στην Πρωτοβάθμια εκπαίδευση, αφού το μάθημα καθιερώθηκε να διδάσκεται μόνο από εκπαιδευτικούς Φ.Α. Σταθμό για το μάθημα αποτελεί η παραγωγή πλούσιου διδακτικού υλικού για το Δημοτικό και το Γυμνάσιο. Την περίοδο αυτή υπεύθυνος του μαθήματος Φ.Α. στο Π.Ι. ήταν ο Κώστας Μουντάκης, ενώ σοβαρό ρόλο την περίοδο αυτή έπαιξε και η συμβολή του τότε Σχολικού Συμβούλου Θεσσαλονίκης, Ιωάννη Σεραφειμίδη. ζ) 2007-2012: Περίοδος κατά την οποία υπεύθυνος του μαθήματος της Φυσικής Αγωγής ήταν ο Πάρεδρος με θητεία, Σταύρος Τσόνιας, ο οποίος συνέχισε τις προσπάθειες των προκατόχων του.

Λέξεις Κλειδιά

Εκπαιδευτική μεταρρύθμιση, Εκπαιδευτική πολιτική, Ιστορία Φυσικής Αγωγής

1. Εισαγωγή

Η παρούσα εργασία εστιάζει στη συγκέντρωση και επεξεργασία στοιχείων, τα οποία αφορούν στο έργο που συντελέστηκε από τα στελέχη του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου και του Κέντρου Εκπαιδευτικών Μελετών και Επιμορφώσεως (Π.Ι./Κ.Ε.Μ.Ε.) που

ήταν υπεύθυνα για το μάθημα της Φυσικής Αγωγής (Φ.Α.) κατά το χρονικό διάστημα 1964-2012.

Οι κύριες πηγές άντλησης πληροφοριών που σχετίζονται με τα στελέχη αυτά ήταν: α) το προσωπικό αρχείο και η βιβλιοθήκη του Ί. Ιωαννίδη, β) το προσωπικό αρχείο του Ι. Σκορδίλη αλλά και οι συνεντεύξεις του ιδίου και της συζύγου του, γ) μία συνέντευξη με τον Κ. Μουντάκη, δ) ένα ερωτηματολόγιο προς τον Στ. Τσόνια, ε) το αρχείο των πρακτικών του Π.Ι./Κ.Ε.Μ.Ε., στ) μία συνέντευξη με τον επίτιμο Σχολικό Σύμβουλο Φυσικής Αγωγής Θεσσαλονίκης Ι. Σεραφειμίδη, καθώς και η μελέτη του αρχείου του. Ο Ι. Σεραφειμίδης, αν και δεν υπήρξε διορισμένο στέλεχος του Π.Ι./Κ.Ε.Μ.Ε., με το έργο και τη συνεργασία του με τα στελέχη του Π.Ι./Κ.Ε.Μ.Ε. συνέβαλε σημαντικά στον εκσυγχρονισμό της Φ.Α.

Χρησιμοποιήθηκαν οι παρακάτω μέθοδοι έρευνας: α) η τήρηση/μελέτη πηγών, δεδομένων και αρχείων, β) η ανάλυση περιεχομένου και γ) η επισκόπηση. Ως κύριες τεχνικές επιλέχθηκαν αφενός για τη μελέτη αρχείων η ανάλυση και επεξεργασία αρχειακού υλικού, αφετέρου για την εφαρμογή της επισκόπησης η προφορική επικοινωνία με τη μορφή της ημιδομημένης ατομικής συνέντευξης, καθώς και η γραπτή επικοινωνία με τη μορφή του γραπτού ερωτηματολογίου. Ως μέσα της έρευνας αξιοποιήθηκαν: α) για την υλοποίηση της ανάλυσης αρχείων σχετικοί πίνακες καταχώρησης – κωδικοποίησης στοιχείων, β) για τη συγκέντρωση των απόψεων των διαφόρων συντελεστών χρησιμοποιήθηκε οδηγός ημι-δομημένης συνέντευξης και ερωτηματολόγια.

Η παρούσα εργασία αποτελείται από τρεις ενότητες. Η πρώτη αναφέρεται στην έννοια της «μεταρρύθμισης» στην εκπαίδευση. Η δεύτερη εστιάζει στη λειτουργία του Π.Ι./Κ.Ε.Μ.Ε., ως προς τη στελέχωση, κατά το χρονικό διάστημα 1964-2012. Τέλος, στην τρίτη ενότητα περιγράφεται το μεταρρυθμιστικό έργο των υπευθύνων του Π.Ι./Κ.Ε.Μ.Ε. για το μάθημα της Φ.Α.

2. Η έννοια της μεταρρύθμισης στην εκπαίδευση

Για τη λέξη *μεταρρύθμιση*, στα λεξικά δίνονται οι εξής συναφείς ερμηνείες:

- μεταβολή του τρόπου λειτουργίας ή της μορφής κατάστασης ή συστήματος (Μπαμπινιώτης, 2004).
- Ως μεταρρύθμιση εννοείται η αλλοίωση, η μετατροπή, η μεταβολή, ο μετασχηματισμός, η τροποποίηση (Δημητράκος, 1959).
- Μεταρρυθμίζω σημαίνει αλλάζω το ρυθμό, τη μορφή ενός πράγματος, ανακατασκευάζω, αναμορφώνω, τροποποιώ (Liddell & Scott, 2007).

Στη συνέχεια της παρούσας ενότητας καταγράφεται η προσπάθεια μας όσο το δυνατόν πιο σύντομης, ουσιαστικής και περιεκτικής βιβλιογραφικής ανασκόπησης, αναφορικά με τον όρο και το περιεχόμενο της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης.

Σύμφωνα με τον Δημαρά (1990), εκπαιδευτική μεταρρύθμιση είναι η αλλαγή προσανατολισμού και η κυριάρχηση ενός νέου πνεύματος, είναι η ουσιαστική αλλαγή του σκοπού της διδασκαλίας και το δικαίωμα που δίνεται σε καινούργιους φορείς να αποφασίζουν για τα εκπαιδευτικά πράγματα, είναι η αλλαγή από μια μονολιθική διάρθρωση σε ευέλικτα σχήματα, είναι η μεταβολή του εκπαιδευτικού συστήματος σε πλάτος και σε βάθος και η ριζική αλλαγή προς μόνιμα και ενιαία χαρακτηριστικά του συστήματος.

Σύμφωνα με τον Τερζή (1981, 1993), η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση διακρίνεται σε εξωτερική και εσωτερική. Η πρώτη καλύπτει την οργανωτική πλευρά της εκπαίδευσης, ενώ η δεύτερη αναφέρεται στον βαθύτερο πυρήνα της εκπαιδευτικής πραγματικότητας, δηλαδή στην εσωτερική δομή του σχολείου. Πιο συγκεκριμένα, η εξωτερική μεταρρύθμιση συμπεριλαμβάνει τη μεταβολή της σχολικής οργάνωσης, την τροποποίηση των σχολικών τύπων και την αλλαγή της σχέσης που υπάρχει ανάμεσα στους τύπους των σχολείων και τον τρόπο μετάβασης από τη μια σχολική βαθμίδα στην άλλη. Καλύπτει με τον τρόπο αυτό την οργανωτική πλευρά της εκπαίδευσης, δηλαδή τη σχολική νομοθεσία, την ίδρυση νέων σχολικών τύπων, την κάθετη και οριζόντια διάρθρωση μεταξύ τους κλπ. Από την άλλη, η εσωτερική μεταρρύθμιση αναφέρεται στον βαθύτερο πυρήνα της εκπαιδευτικής πραγματικότητας, αυτού δηλαδή που συμβαίνει μέσα στο σχολείο, μιας πραγματικότητας την οποία και επιδιώκει να ανανεώσει. Ως κύριες συνιστώσες αυτού που ονομάστηκε *πυρήνας της εκπαιδευτικής πραγματικότητας* -και επομένως ως βασικό περιεχόμενο της εσωτερικής μεταρρύθμισης- είναι δυνατό να θεωρηθούν: α) Η μεταρρύθμιση στην εσωτερική δομή του σχολείου (μέτρα εσωτερικής διαφοροποίησης, μέθοδοι διδασκαλίας και μάθησης κλπ.). β) Η μεταρρύθμιση στην επιλογή των μορφωτικών αγαθών και των περιεχομένων μάθησης (προγράμματα και διδακτικά βιβλία κλπ.). γ) Η μεταρρύθμιση στην εκπαίδευση και στην μετεκπαίδευση των εκπαιδευτικών, ώστε να μπορέσουν να ανταποκριθούν στις νέες απαιτήσεις που προκύπτουν από τα α και β. Υπογραμμίζεται ωστόσο, πως η διάκριση ανάμεσα στην εξωτερική και εσωτερική εκπαιδευτική μεταρρύθμιση υπηρετεί λόγους επιστημονικής συστηματικής μελέτης και – από ορισμένη σκοπιά – είναι πλασματική, διότι αυτές οι δύο όψεις της μεταρρύθμισης συνήθως αλληλοπροσδιορίζονται στενά, όπως συμβαίνει με τη μορφή και το περιεχόμενο.

Ο Καντζίδης (2002) ερμηνεύοντας την σχετική κατηγοριοποίηση, διατυπώνει την άποψη ότι, για τον τομέα της Φ.Α., η εξωτερική μεταρρύθμιση αναφέρεται στην κατασκευή καινούριων αθλητικών οργάνων και εγκαταστάσεων, στην αύξηση ή τη μείωση των ωρών διδασκαλίας και γενικά σε οτιδήποτε έχει σχέση με το μάθημα της Φ.Α. περιφερειακά και εξωτερικά. Η δε εσωτερική μεταρρύθμιση από την πλευρά της έχει σχέση με τον πυρήνα του μαθήματος της Φ.Α., που τον συγκροτούν τα Αναλυτικά Προγράμματα (Α.Π.), το σύστημα διδασκαλίας και η μεθοδική διδασκαλία του περιεχομένου και των στόχων του μαθήματος.

Σύμφωνα και με τον Μπουζάκη (2006), τα εξωτερικά χαρακτηριστικά της εκπαίδευσης αφορούν στην οργάνωση-διοίκηση, ενώ τα εσωτερικά χαρακτηριστικά αφορούν στα προγράμματα, τις μεθόδους, τα βιβλία, την εκπαίδευση των εκπαιδευτικών, τις παιδαγωγικές σχέσεις.

Ο Ευαγγελόπουλος (1998) κάνοντας κριτική θεώρηση της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης των ετών 1981-1985, διατυπώνει την άποψη ότι η κατάργηση του πολυτονικού συστήματος (και η διάθεση του χρόνου και κόπου που χάνονταν με αυτό σε άλλες, περισσότερο ωφέλιμες σχολικές γνώσεις), η κατάρτιση νέων Α.Π. με την εισαγωγή και νέων μαθημάτων, η συγγραφή σύγχρονων διδακτικών βιβλίων, η ίδρυση και λειτουργία εργαστηρίων και σχολικών βιβλιοθηκών συνιστούν βαθιές τομές, θετικά στοιχεία εσωτερικής εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης.

Σύμφωνα με τον Bourke (1994), ο όρος *μεταρρύθμιση* χρησιμοποιείται συχνά όταν επιδιώκονται αλλαγές, οι οποίες θεσμοθετούνται από πάνω προς τα κάτω και στοχεύουν στην αλλαγή, την τροποποίηση ή ανανέωση μερικών ή ολικών εκπαιδευτικών λειτουργιών σε ένα εκπαιδευτικό σύστημα. Οι φορείς και οι

παράγοντες που συνήθως επηρεάζουν μια μεταρρύθμιση είναι πολλοί και ποικίλοι και διαφέρουν τόσο μεταξύ χρονικών περιόδων όσο και κατά τη διάρκεια της ίδιας περιόδου. Σημαντικότεροι φορείς επίδρασης θεωρούνται οι κυβερνήσεις, οι εκπαιδευτικές ομοσπονδίες, η ακαδημαϊκή – ερευνητική κοινότητα, ο επιχειρηματικός κόσμος, τα μέσα μαζικής επικοινωνίας και οι γονείς. Οι παράγοντες επίδρασης διακρίνονται σε εσωτερικούς (εκπαιδευτικούς – ενδοσχολικούς) και εξωγενείς. Στους μη εκπαιδευτικούς παράγοντες (εξωγενείς) αναφέρονται η αλματώδης αύξηση και έκρηξη των γνώσεων, η εξέλιξη της υψηλής τεχνολογίας και η πρόοδος των τεχνολογικών επιστημών, οι αλλαγές στην οικονομία, την παραγωγή και την αγορά εργασίας και οι διεθνείς οργανισμοί.

Σύμφωνα με τον Skilbeck (1995), οι κυριότεροι εκπαιδευτικοί και ενδοσχολικοί παράγοντες συνίστανται στους εξής: Στο ζήτημα της ποιότητας του εκπαιδευτικού έργου, στα πρότυπα που πρέπει να κατακτήσουν οι μαθητές, στην αποτελεσματικότητα των εκπαιδευτικών, στην ακαμψία του προγράμματος σπουδών, στη διεύρυνση των ικανοτήτων και δεξιοτήτων των μαθητών, στην οικονομική αποδοτικότητα και στη σχέση του σχολείου με την αγορά εργασίας, στην προσπάθεια του σχολείου να επιλύσει κοινωνικά προβλήματα και να καταπολεμήσει το έγκλημα, τη βία και την αντικοινωνική συμπεριφορά.

Σύμφωνα με τον Plank (1988), υπάρχουν οι εξής τέσσερις μορφές μεταρρυθμίσεων: οι προσθετικές μεταρρυθμίσεις (additive reforms), οι εξωτερικές μεταρρυθμίσεις (external reforms), οι ρυθμιστικές – γνωστές και ως εσωτερικές – μεταρρυθμίσεις (regulatory reforms) και οι δομικές μεταρρυθμίσεις (structural reforms). Οι προσθετικές μεταρρυθμίσεις αποβλέπουν στην προσθήκη ορισμένων πηγών, μέσων, διαδικασιών ή μαθημάτων χωρίς να επηρεάζουν την οργανωτική δομή ή διάρθρωση των σχολείων, λόγος για τον οποίο είναι και οι πιο εύκολες να πραγματοποιηθούν (π.χ. η προσθήκη μαθημάτων για τον ψηφιακό γραμματισμό). Οι εξωτερικές μεταρρυθμίσεις, επίσης, δεν επηρεάζουν τη δομή του εκπαιδευτικού συστήματος, δεδομένου ότι αφορούν κυρίως τους νέους (νεοδιόριστους) εκπαιδευτικούς ή τους μαθητές που αποφοιτούν από το εκπαιδευτικό σύστημα (π.χ. η εισαγωγική επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, η ανύψωση των προτύπων για τους μαθητές που αποφοιτούν). Οι ρυθμιστικές μεταρρυθμίσεις - γνωστές και ως εσωτερικές μεταρρυθμίσεις - στοχεύουν σε συγκεκριμένες αλλαγές των σχολείων, αλλά δεν επηρεάζουν αναγκαίως τη βασική τους δομή. Έμφαση δίδεται στην επέκταση του χρονικού ορίου και της προσπάθειας από πλευράς των μαθητών για την αύξηση των επιδόσεών τους (π.χ. επέκταση του ωρολογίου προγράμματος ή του ημερήσιου ή του ετήσιου, εφαρμογή του προγράμματος για τις βασικές δεξιότητες, διαδικασίες προαγωγικών εξετάσεων κλπ.). Τέλος, οι δομικές ή διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις απαιτούν αλλαγές στη δομή και τη λειτουργία των σχολείων και επομένως ανατρέπουν την υπάρχουσα σχολική δομή, καθώς προκαλούν αναστάτωση της εκπαιδευτικής λειτουργίας σε εκπαιδευτικούς και μαθητές.

Οι εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις έχουν ως στόχο (Apple, 1986, Sack, 1981, Simmons, 1983) να επικεντρώνονται -συνήθως- στις εξής αλλαγές των εκπαιδευτικών συστημάτων: α) Σε ζητήματα όπως π.χ. στον αριθμό των μαθητών, των εκπαιδευτικών, των διοικητικών στελεχών και στα σχολικά κτήρια. β) Στο σκοπό και στους στόχους της εκπαίδευσης. γ) Στη λήψη αποφάσεων, στο σύστημα διοίκησης της εκπαίδευσης και στη δομή της εξουσίας. δ) Σε διαδικασίες χρηματοδότησης και διαμόρφωσης του προϋπολογισμού. ε) Στους χρηματοδότες. στ) Στο σύστημα οργάνωσης και μετάβασης των μαθητών στις εκπαιδευτικές βαθμίδες και στα ιδρύματα. ζ) Στο Αναλυτικό Πρόγραμμα. η) Στην Παιδαγωγική: δηλαδή, για

παράδειγμα, στην ανάπτυξη αλληλεπίδρασης μεταξύ διδασκαλίας και μάθησης. θ) Στην επιλογή και την αξιολόγηση με τη διαμόρφωση κριτηρίων χωριστά για τους μαθητές, τους εκπαιδευτικούς, τα διοικητικά στελέχη κλπ.

Ειδικότερα, για το μάθημα της Φυσικής Αγωγής και ιδιαίτερα κατά τη μεταρρύθμιση των Αναλυτικών Προγραμμάτων Σπουδών και του Διαθεματικού Ενιαίου Πλαισίου Προγραμμάτων Σπουδών Α.Π.Σ. και Δ.Ε.Π.Π.Σ. (Φ.Ε.Κ. 303 & 304, 2003), στο υποστηρικτικό εκπαιδευτικό υλικό και πιο συγκεκριμένα στα δύο τεύχη επιμορφωτικού υλικού (ένα για την Πρωτοβάθμια κατά το 2005 και ένα για τη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση κατά το 2006) αναφορικά με τις δράσεις που συνόδευσαν τις αλλαγές στα Α.Π., ο τότε υπεύθυνος Σύμβουλος Φ.Α. του Π.Ι. Κ. Μουντάκης επισημαίνει ότι: «Εάν θέλουμε να αναβαθμίσουμε ένα οποιοδήποτε μάθημα στην εκπαίδευση ή την εκπαίδευση συνολικά, θα πρέπει να βελτιώσουμε τους εξής τέσσερις παράγοντες: α) την υλικοτεχνική υποδομή, β) το νομικό πλαίσιο που καθορίζει τον τρόπο λειτουργίας του μαθήματος, γ) την εκπαίδευση και τη μετεκπαίδευση του προσωπικού και δ) τα Αναλυτικά Προγράμματα και το διδακτικό υλικό. Ανάλογα με το είδος του μαθήματος καθένα από τα παραπάνω έχει και διαφορετική βαρύτητα. Για παράδειγμα, στη Φυσική Αγωγή η υλικοτεχνική υποδομή έχει μεγαλύτερη βαρύτητα απ' ό,τι έχει π.χ. στη λογοτεχνία. Ενώ δηλαδή η λογοτεχνία θέλει μια αίθουσα διδασκαλίας, για να διδαχθεί σε ικανοποιητικό βαθμό, η Φυσική Αγωγή, για να διδαχθεί ικανοποιητικά, θέλει πολλαπλάσιες εγκαταστάσεις σε έκταση και σε κόστος.» (Μουντάκης, 2005, σελ. 143). Στη συνέχεια για τη συγκεκριμένη μεταρρύθμιση υποστηρίζεται ότι: «παρόλο που τα νέα Α.Π. και το διδακτικό υλικό αποτελούν μόνο έναν από τους παράγοντες αναβάθμισης του μαθήματος, αναμένεται ότι θα παίξουν σημαντικό ρόλο στην αναβάθμιση της Φυσικής Αγωγής, μας και είναι η πρώτη φορά που δημιουργείται διδακτικό υλικό για τη Φ.Α., σε τέτοια έκταση, στη χώρα μας.» (Μουντάκης, 2006, σελ. 168).

Εν κατακλείδι, σύμφωνα με όσα καταγράφονται σε αυτή την ενότητα, προκύπτουν ορισμένα πολύ σημαντικά συμπεράσματα αναφορικά με την έννοια και το θεσμό της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης, τόσο γενικά, όσο και ειδικά για τη Φυσική Αγωγή:

- 1) Η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση έχει αποτελέσει σημαντικό πεδίο έρευνας και μελέτης και στη χώρα μας, συσχετιζόμενη στις περισσότερες περιπτώσεις με την εφαρμοζόμενη εκπαιδευτική πολιτική σε όλο το εύρος των εκπαιδευτικών διαδικασιών.
- 2) Έχει δοθεί ιδιαίτερη βαρύτητα στην εννοιολογική οριοθέτηση, κυρίως των εσωτερικών και εξωτερικών μεταρρυθμίσεων, ενώ τελικά δεν παρατηρούνται σημαντικές αποκλίσεις μεταξύ των προαναφερθέντων ερευνητών/μελετητών της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης, αναφορικά με τους συγκεκριμένους ορισμούς.
- 3) Για τον τομέα της Φυσικής Αγωγής και του Αθλητισμού, η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση ως θεσμός, ως έννοια και ως χώρος έρευνας και μελέτης, είναι ικανή να αποτελέσει σημαντικό μοχλό ανάπτυξης και προόδου.

3. Η λειτουργία και η στελέχωση του Π.Ι./Κ.Ε.Μ.Ε. κατά το χρονικό διάστημα 1964-2012

Το Π.Ι./Κ.Ε.Μ.Ε., κατά τη χρονική περίοδο 1964-2012 αποτελείτο από ειδικευμένους εκπαιδευτικούς και λειτούργησε ως υποστηρικτικός θεσμός του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων (ΥΠ.Ε.Π.Θ.). Σύμφωνα με την Παμουνκτσόγλου (2002)

το Π.Ι. ιστορικά ανάγει τις απαρχές του στην εκπαιδευτική μεταρρύθμιση του 1929, όταν ιδρύεται το Ανώτατο Εκπαιδευτικό Συμβούλιο από την Κυβέρνηση του Ελευθέριου Βενιζέλου και Υπουργό Παιδείας τον Γ. Παπανδρέου, κατά τα οριζόμενα στο νόμο 4653/1930. Ανάμεσα στα μέλη του πρώτου θεσμοθετημένου Ανώτατου Συμβουλίου Εκπαίδευσης ή Ανώτατου Εκπαιδευτικού Συμβουλίου (Α.Σ.Ε. ή Α.Ε.Σ.) ήταν τότε και ο διευθυντής του Τμήματος της Γυμναστικής, θέση την οποία κατείχε ο Ιωάννης Χρυσάφης (Λάμπρου, 2012, 2016, Λάμπρου κ.ά., 2010). Το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο ιδρύθηκε κατά την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση του 1964. Στο σχετικό Νομοθετικό Διάταγμα (Φ.Ε.Κ. 182Α, 1964), ανάμεσα στους 20 Συμβούλους, τους 20 Παρέδρους και τους 12 Εισηγητές που αποτελούσαν το προσωπικό του Π.Ι., προβλεπόταν ένας Σύμβουλος και ένας Πάρεδρος Σωματικής Αγωγής. Στη θέση του Συμβούλου διορίστηκε το 1965 ο Ί. Ιωαννίδης και στη θέση του Παρέδρου το 1966 ο Ι. Σκορδίλης (Λάμπρου, 2012, 2016, Λάμπρου κ.ά., 2010). Η λειτουργία του Π.Ι. διακόπηκε απότομα το 1967 λόγω της επταετούς δικτατορίας (Φ.Ε.Κ. 110Α, 1967) και στη θέση του ιδρύθηκε το Ανώτατο Εκπαιδευτικό Συμβούλιο (Α.Ε.Σ.).

Το 1975, με την έναρξη της μεταπολίτευσης ιδρύθηκε με σχετικό νόμο (Φ.Ε.Κ. 214Α, 1975) το Κέντρο Εκπαιδευτικών Μελετών και Επιμορφώσεως (Κ.Ε.Μ.Ε.), θεσμός ανάλογος του Π.Ι. Στο ιδρυτικό Φ.Ε.Κ., ανάμεσα στους 7 Συμβούλους Α΄, τους 20 Συμβούλους Β΄ και τους 11 Εισηγητές υπήρχε πρόβλεψη για μια θέση γυμναστή ως Συμβούλου Β΄, αλλά όχι απαραίτητα ως Συμβούλου Α΄. Ωστόσο, τόσο ο Ί. Ιωαννίδης όσο και ο Ι. Σκορδίλης προσλήφθηκαν το 1976 ως Ειδικοί Σύμβουλοι του Κ.Ε.Μ.Ε., εφόσον δεν κατάφεραν να γίνουν Σύμβουλος Α΄ και Σύμβουλος Β΄ αντίστοιχα. Το ίδιο έτος ο Ί. Ιωαννίδης συνταξιοδοτήθηκε, ενώ ο Ι. Σκορδίλης απέκτησε προνόμια Συμβούλου Α΄ το έτος 1983 (Αρχείο Σκορδίλη, Φ.Ε.Κ. 335Γ, 1983, Λάμπρου, 2012, 2016, Λάμπρου κ.ά., 2010).

Το 1985 το Κ.Ε.Μ.Ε. καταργήθηκε και επανιδρύθηκε το Π.Ι. (Φ.Ε.Κ. 167, 1985). Ανάμεσα στους 30 Συμβούλους, τους 15 Μόνιμους Παρέδρους και τους 30 Παρέδρους με θητεία, υπήρχε πρόβλεψη για έναν Σύμβουλο και έναν Πάρεδرو Φ.Α. Ο Ι. Σκορδίλης συνεχίζει να υπηρετεί από τη θέση του Συμβούλου μέχρι το 1989, οπότε και συνταξιοδοτήθηκε (Λάμπρου, 2012, 2016, Λάμπρου κ.ά., 2010).

Το χρονικό διάστημα που μεσολαβεί, μέχρι να αναλάβει ο επόμενος Σύμβουλος Φ.Α. (Κ. Μουντάκης), ως υπεύθυνος του μαθήματος της Φ.Α. στο Π.Ι. οριζόταν Σύμβουλος ή Πάρεδρος άλλης ειδικότητας. Ουσιαστικά όμως την ευθύνη είχε η καθηγήτρια Φ.Α., Σοφία Γολεγού, Ειδική Πάρεδρος του Π.Ι. (Μουντάκης, 2009). Σύμφωνα με τον Μουντάκη (προσωπική συνομιλία, 11 Σεπτεμβρίου 2009), η κα Σ. Γολεγού ήταν καθηγήτρια στη Σχολή Νηπιαγωγών στην Καρδίτσα, όπου μετά τη λήξη λειτουργίας των Παιδαγωγικών Ακαδημιών (αργότερα ιδρύθηκαν τα Παιδαγωγικά Τμήματα των Πανεπιστημίων) διορίστηκε ως Ειδική Πάρεδρος Φ.Α. στο Π.Ι. Οι θέσεις των Ειδικών Παρέδρων ήταν προσωποπαγείς και δεν περιλαμβάνονταν στο οργανόγραμμα του Π.Ι. Έτσι, ενώ η Σ. Γολεγού ήταν ουσιαστικά η υπεύθυνη για τη Φ.Α., την τυπική ευθύνη είχε η τότε διορισμένη Πάρεδρος της Οικιακής Οικονομίας. Επιπλέον, μετά από αντίστοιχη έρευνα, εντοπίσαμε το σχετικό Π.Δ. 468 (Φ.Ε.Κ. 204, 1989) αλλά και μια διαφορετική προσέγγιση αναφορικά με τις θέσεις των Ειδικών Παρέδρων από την Παμουκτσόγλου (2002).

Το διάστημα 1997-2005 ανέλαβε υπεύθυνος του μαθήματος Φ.Α. ο Κ. Μουντάκης (αρχικά και μέχρι το 2000 ως μόνιμος Πάρεδρος και στη συνέχεια ως Σύμβουλος Φ.Α.

μέχρι το 2005 οπότε και αφυπηρέτησε). Μέχρι να αναλάβει ο επόμενος ανώτερος υπεύθυνος Φ.Α., ο θεολόγος καθηγητής και Πάρεδρος του μαθήματος των Θρησκευτικών, Γιώργος Στάθης, ανέλαβε υπεύθυνος και για το μάθημα της Φ.Α. στη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Επίσης, ο Πέτρος Μπερερής, δάσκαλος και Σύμβουλος του Π.Ι., υπεύθυνος για τη Γλώσσα στην Πρωτοβάθμια, ανέλαβε υπεύθυνος και για τη Φ.Α. στην Πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Από τον Ιανουάριο του 2007 ανέλαβε Πάρεδρος επί θητεία για τη Φ.Α. στο Π.Ι. ο Στ. Τσόνιας.

Σε αυτό το σημείο πρέπει να τονισθεί το γεγονός (το οποίο αποκαλύπτεται και από τα προαναφερθέντα), ότι στο Γραφείο Φ.Α. και πιο συγκεκριμένα στην παραγωγή εκπαιδευτικού υλικού για το μάθημα της Φ.Α. (όπως π.χ. για τη συγγραφή Α.Π.), υπηρέτησαν και συμμετείχαν – εκτός από τους αποσπασμένους εκπαιδευτικούς Φ.Α. – και στελέχη του Π.Ι., τα οποία είτε κατείχαν ανώτερες θέσεις, είτε κατείχαν -κατά περίπτωση- ειδικά τυπικά προσόντα, αν και ήταν διορισμένοι ως υπεύθυνοι κυρίως για άλλα μαθήματα (Λάμπρου, 2012, 2016, Λάμπρου κ.ά., 2010).

Τελικά, στις αρχές του έτους 2012, με πράξη της Υπουργού Παιδείας, Διά Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων (Φ.Ε.Κ. 372Β, 2012) τερματίζεται η λειτουργία του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου από 24-02-2012 και δημιουργείται ένας νέος θεσμός, το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής (Ι.Ε.Π.), το οποίο ενσωματώνει το Π.Ι. και άλλες υπηρεσίες όπως το Κέντρο Εκπαιδευτικής Έρευνας (Κ.Ε.Ε.) και τον Οργανισμό Επιμόρφωσης Εκπαιδευτικών (Ο.ΕΠ.ΕΚ.), σύμφωνα με τις διατάξεις της παρ. 33 του άρθρου 20 σε συνδυασμό με τις διατάξεις του άρθρου 21 του Ν. 3966. (Φ.Ε.Κ. 118Α, 2011).

4. Το μεταρρυθμιστικό έργο στη Φυσική Αγωγή

Προκειμένου να επιτευχθεί η όσο το δυνατόν καλύτερη μελέτη του χρονικού διαστήματος 1964-2012, επιχειρήθηκε ο διαχωρισμός στις παρακάτω επτά επιμέρους περιόδους (Λάμπρου, 2012, 2016). Τα κριτήρια βάσει των οποίων πραγματοποιήθηκε αυτός ο διαχωρισμός ήταν τα εξής:

- 1) Το ποιος/α ήταν το ανώτερο στέλεχος και κυρίως υπεύθυνος/η για το μάθημα της Φ.Α. στο Π.Ι./Κ.Ε.Μ.Ε.
- 2) Τις προσπάθειες που έγιναν κατά τη συγκεκριμένη περίοδο αναφορικά με την μεταρρύθμιση της Φ.Α. προς μία συγκεκριμένη κατεύθυνση και με βάση συγκεκριμένες διαδικασίες και ενέργειες.
- 3) Την πολιτική, εκπαιδευτική, κοινωνική, οικονομική ή άλλη συγκυρία, η οποία πιθανόν να αλληλεπίδρασε με τα δύο προηγούμενα.

1^η περίοδος: 1964-1967

Σε αυτό το χρονικό διάστημα ο Ι. Ιωαννίδης επιχειρεί την απαλλαγή της ελληνικής Φ.Α. από την πολυετή μονομέρεια της σουηδικής γυμναστικής και τη στροφή της προς την αρχαία *Αγωνιστική*. Την μετατόπιση, δηλαδή, του ενδιαφέροντος από την επιμέρους γύμναση προς την καθολική άσκηση και άθληση. Έτσι, η Αγωνιστική σε όλες της τις μορφές (κλασικός αθλητισμός, αθλοπαιδιές, κολύμβηση κλπ.) γίνεται το επίκεντρο. Αυτή η προσπάθεια τελικά, εκφράσθηκε κυρίως με την έμφαση που θα έπρεπε πλέον να δοθεί στον Κλασικό Αθλητισμό και τις *παιδιές* – Αθλοπαιδιές. Με βάση το στόχο αυτό γράφονται τα Α.Π. και οι συνοδευτικές οδηγίες αυτής της περιόδου, πραγματοποιούνται επιμορφωτικά σεμινάρια με τη συμμετοχή Ελλήνων και ξένων επιστημόνων, τονίζεται ο ρόλος της Φ.Α. στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση

αλλά και ο ρόλος της εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών Φ.Α. στην Εθνική Ακαδημία Σωματικής Αγωγής (Ε.Α.Σ.Α).

Επίσης, προωθείται η κατάργηση των γυμναστικών επιδείξεων και η χρησιμοποίηση του όρου *Φυσική Αγωγή* αντί του *Σωματική Αγωγή*. Είναι σημαντικό να τονισθεί ότι το 1965 ο Ί. Ιωαννίδης προώθησε τις διαδικασίες της πρώτης εσωτερικής αξιολόγησης της τότε Ε.Α.Σ.Α. Αθήνας (Αρχείο Ιωαννίδη, Λάμπρου, 2012, 2016, Λάμπρου κ.ά., 2010).

2^η περίοδος: 1967-1974

Την περίοδο της επταετίας (1967-1974) το Π.Ι. καταργείται και η Φ.Α. οπισθοδρομεί, με την έννοια ότι έπαψε πλέον να εκσυγχρονίζεται. Δόθηκε έμφαση στις γυμναστικές επιδείξεις και στη διεξαγωγή των σχολικών πρωταθλημάτων και παραμελήθηκε το ημερήσιο μάθημα, ακόμη και η Σουηδική – Παιδαγωγική Γυμναστική. Οι υποστηρικτές της Παιδαγωγικής Γυμναστικής στράφηκαν προς την Ενόργανη Γυμναστική, η οποία αυτή την εποχή είχε διεθνή προβολή λόγω ταλαντούχων αθλητών και αθλητριών και πιθανότατα αποτέλεσε την περισσότερο αποτελεσματική αθλητική δραστηριότητα, προκειμένου να προωθηθεί η επιθυμητή, για εκείνη την εποχή, πειθαρχία και ευταξία. Έτσι, οργανώθηκαν πολλές σχετικές εκδηλώσεις, σεμινάρια και αγώνες, με στόχο να επικρατήσει αυτού του είδους η γυμναστική στη σχολική Φ.Α. (Σεραφειμίδης, 2009, Σκορδίλης, 2007).

3^η περίοδος: 1974-1975

Το χρονικό διάστημα 1974-1975 μετά την πτώση της δικτατορίας επανέρχεται το ζήτημα των γυμναστικών επιδείξεων και μετά από συνελεύσεις επιτροπών του Υπουργείου, στις οποίες ο Ί. Ιωαννίδης ήταν πρόεδρος, αποφασίσθηκε η οριστική κατάργησή τους και η αντικατάστασή τους με αθλητική γιορτή και αγωνιστικές εκδηλώσεις. Ο Ί. Ιωαννίδης θεωρείται πρωτεργάτης της οριστικής κατάργησης των γυμναστικών επιδείξεων, κάτι που αποτελούσε αίτημα της πλειοψηφίας των εκπαιδευτικών του κλάδου και εκφραζόταν μέσω του συνδικαλιστικού τους οργάνου, δηλαδή της Ε.Γ.Ε. (Ένωση Γυμναστών Ελλάδος) (Αρχείο Ιωαννίδη, Αρχείο Σκορδίλη, Αρχείο Σεραφειμίδη, Καντζίδης, 2002, Αλμπανίδης, 2013).

Επίσης, αποτέλεσμα εργασιών της ομάδας, στην οποία πρόεδρος ήταν ο Ί. Ιωαννίδης, υπήρξε και η σύνταξη ενός Α.Π. για το Δημοτικό, με έμφαση στην Α' και Β' τάξη, το οποίο αν και κρίνεται ως πρωτοποριακό για την εποχή εκπόνησής του, δεν εφαρμόστηκε τελικά στην Ελλάδα αλλά στην Κύπρο, ενώ όσον αφορά τις Ε.Α.Σ.Α., ως αποτέλεσμα των εργασιών επιτροπής υπό την προεδρία του, αυξήθηκαν τα έτη φοίτησης από τρία σε τέσσερα.

Η χρήση του όρου Φυσική Αγωγή στο Σύνταγμα της χώρας το 1975 αποτελεί αδιαμφισβήτητο το επιστέγασμα των προσπαθειών όλων των προηγούμενων χρόνων και φυσικά δικαιώνει τις απόψεις του Ί. Ιωαννίδη από την αρχή λειτουργίας του Π.Ι., δηλαδή κατά τη διάρκεια της πρώτης (1ης) περιόδου.

4^η περίοδος: 1976-1988

Την περίοδο 1976-1988, υπεύθυνος του μαθήματος Φ.Α. στο Κ.Ε.Μ.Ε./ Π.Ι. υπήρξε ο Ι. Σκορδίλης, ο οποίος αναμόρφωσε τα Α.Π. της Φ.Α. τόσο στην Πρωτοβάθμια όσο και στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, ενώ συνέταξε και οδηγίες διδασκαλίας. Σημαντικά στοιχεία αυτής της περιόδου είναι: α) Με το Α.Π. του Γυμνασίου του 1977

καθιερώνεται πλέον και επίσημα ο όρος Φυσική Αγωγή για το μάθημα, β) Το διάστημα 1983-1986 καταγράφεται η πρώτη σοβαρή προσπάθεια, μετά τη μεταπολίτευση, για τη συγγραφή βιβλίου Φ.Α. Γυμνασίου για τον εκπαιδευτικό. Η προσπάθεια αυτή τελικά ήταν ανεπιτυχής, με αποτέλεσμα να γραφτούν μόνο σχετικές οδηγίες για την εφαρμογή του αντίστοιχου αναλυτικού προγράμματος, γ) Η Σουηδική – Παιδαγωγική Γυμναστική έπαψε βαθμιαία να αποτελεί το κυρίαρχο διδακτέο αντικείμενο, ενώ οι τακτικές ασκήσεις απομακρύνθηκαν από τα Α.Π. (Λάμπρου, 2012, 2016, Λάμπρου κ.ά., 2010, Λάμπρου κ.ά., 2014).

Αξίζει επίσης να αναφερθεί ότι ο Ι. Σκορδίλης, ενώ αρχικά συνεργάστηκε με τους καθηγητές των Ε.Α.Σ.Α. και αργότερα των Τμημάτων Επιστήμης Φ.Α. και Αθλητισμού (Τ.Ε.Φ.Α.Α.), τελικά προώθησε τις μεταρρυθμίσεις τις οποίες θεώρησαν απαραίτητες οι Σχολικοί Σύμβουλοι στα θέματα που σχετίζονταν με τα Α.Π. Η συνεργασία του Ι. Σκορδίλη με τους καθηγητές των Ε.Α.Σ.Α. και αργότερα των Τ.Ε.Φ.Α.Α., είχε ως αποτέλεσμα να γραφτούν Α.Π. με πληθώρα διδακτέας ύλης και προπονητικό προσανατολισμό, τα οποία δεν εφαρμόστηκαν λόγω των συνθηκών που επικρατούσαν στη σχολική πραγματικότητα, δηλαδή τις λίγες ώρες οι οποίες διατίθεντο για τη διδασκαλία του μαθήματος ανά εβδομάδα, την ελλιπή υλικοτεχνική υποδομή / αθλητικές εγκαταστάσεις, καθώς και την ελλιπή εκπαίδευση των εκπαιδευτικών Φυσικής Αγωγής ως προς την εφαρμογή των αντίστοιχων Α.Π. Αντίθετα, μετά από πρωτοβουλία των Σχολικών Συμβούλων, γράφτηκαν Α.Π. τα οποία είχαν λάβει υπόψη τις συνθήκες των σχολείων και μπορούσαν να εφαρμοσθούν, σύμφωνα με τον προτεινόμενο προγραμματισμό (Λάμπρου, 2012, 2016).

Επίσης, ο Ι. Σκορδίλης ήταν ανάμεσα στους εισηγητές και υποστηρικτές των εβδομαδιαίων αθλητικών δραστηριοτήτων, ενός θεσμού ο οποίος λειτούργησε για τη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση από το 1976 μέχρι το 1981. Σύμφωνα με το συγκεκριμένο θεσμό, προβλέφθηκαν – τριώρες αρχικά και δίωρες στη συνέχεια – εβδομαδιαίες αθλητικές δραστηριότητες, επιπλέον των ωρών για τη διδασκαλία της Φ.Α. Μολονότι το Κ.Ε.Μ.Ε. εισηγήθηκε τον θεσμό και τον υποστήριξε το ΥΠ.Ε.Π.Θ., αντιμετωπίστηκαν σημαντικά προβλήματα, όπως ήταν η έλλειψη της κατάλληλης υλικοτεχνικής υποδομής, καθώς και ο απαιτούμενος αριθμός εκπαιδευτικών Φ.Α. Τελικά, κατά το σχολικό έτος 1980-81, το σχετικό μέτρο καταργήθηκε λόγω των χαμηλών επιπέδων επιτυχίας και των αντικειμενικών δυσκολιών.

Ένας ακόμη θεσμός ο οποίος έχει την αφετηρία του σε αυτή την περίοδο είναι τα Τμήματα Αθλητικής Διευκόλυνσης (Τ.Α.Δ.) (Λάμπρου, 2012, 2016). Ως εκ τούτου, το 1988-9 λειτουργεί ο θεσμός των Αθλητικών Τάξεων, με κύριο άξονα του προγράμματός τους τη διδασκαλία διάφορων ομαδικών και ατομικών αθλημάτων. Η ιδέα προέκυψε από τη διεκδίκηση των Ολυμπιακών Αγώνων του 1996 να γίνουν στην Ελλάδα. Θεωρήθηκε δηλαδή, ότι για να προετοιμάσουμε καλύτερα την Ολυμπιακή Ομάδα του 1996, θα έπρεπε τα αθλητικά ταλέντα, τα οποία θα εξελίσσονταν σε μελλοντικούς πρωταθλητές, να μπορούν να προπονούνται στο σχολείο εν ώρα μαθήματος. Έτσι δημιουργήθηκαν τα Τμήματα Αθλητικής Διευκόλυνσης (Τ.Α.Δ.). Την οργάνωση και παρακολούθηση αυτών των Τμημάτων δεν είχε το Π.Ι. αλλά η Διεύθυνση Φ.Α. του Υπουργείου Παιδείας. (Μουντάκης, προσωπική συνομιλία, 11 Σεπτεμβρίου 2009).

Όσον αφορά δε τις Ε.Α.Σ.Α., ο Ι. Σκορδίλης μερίμνησε για την καταλληλότητα των μαθημάτων και των βιβλίων αλλά και για άλλα θέματα σχετικά με τη λειτουργία και τη διοίκησή τους (Λάμπρου, 2012, 2016, Λάμπρου κ.ά., 2010, Λάμπρου κ.ά., 2014).

5^η περίοδος: 1988-1997

Το χρονικό διάστημα 1988-1990 αναμορφώθηκαν τα Α.Π. τόσο της Πρωτοβάθμιας όσο και της Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Αφορμή των εξελίξεων στάθηκε ένα σχέδιο Α.Π., το οποίο ο Σχολικός Σύμβουλος Ι. Σεραφειμίδης συνέταξε και απέστειλε το 1987 τόσο στο Π.Ι. όσο και στη Διεύθυνση Φ.Α. του ΥΠ.Ε.Π.Θ. Ο τότε νέος διευθυντής Φ.Α., Νικόλαος Πανταζής, είδε την όλη προσπάθεια θετικά, διότι και ο ίδιος είχε αναλάβει πρωτοβουλίες για την αναμόρφωση των Α.Π.

Μετά από συγκεντρώσεις των Σχολικών Συμβούλων, αναμορφώθηκε το Α.Π. της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης και γράφτηκαν οδηγίες για τη διδασκαλία. Όλα αυτά τυπώθηκαν σε ένα μικρό βιβλίο που διανεμήθηκε σε όλα τα δημοτικά σχολεία της χώρας το 1988. Η καινοτομία αυτού του Α.Π. ήταν ότι καταργούσε, σε όλες του τις λεπτομέρειες, το σουηδικό σύστημα γυμναστικής το οποίο εφαρμοζόταν στην Πρωτοβάθμια εκπαίδευση σχεδόν για εκατό χρόνια. Για αυτό το λόγο, μπορεί να θεωρηθεί και ως καθοριστικό σημείο αναφοράς για τα Α.Π. Φ.Α. της Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Ελλάδα.

Πρέπει επίσης να επισημανθεί, ότι τα Α.Π. και οι οδηγίες ήταν προσαρμοσμένα στις γνώσεις των δασκάλων, οι οποίοι -λόγω των βασικών σπουδών τους- είχαν διδαχθεί το Σουηδικό σύστημα Φ.Α. στις Παιδαγωγικές Ακαδημίες από τις οποίες είχαν αποφοιτήσει. Ελάμβανε όμως υπόψη και τη νέα πραγματικότητα η οποία είχε αρχίσει να διαφαίνεται, το γεγονός δηλαδή ότι οι πτυχιούχοι Τμημάτων Ε.Φ.Α.Α., θα δίδασκαν στο μέλλον το μάθημα, εφόσον ήδη είχαν αρχίσει να διορίζονται στα Σχολεία Δοκιμαστικής Εφαρμογής Νέων Προγραμμάτων Σπουδών (Σ.Δ.Ε.Ν.Π.)¹. Το νέο Α.Π., προτού επισημοποιηθεί, είχε εφαρμοστεί πιλοτικά για ένα χρόνο στο 14ο δημοτικό σχολείο Χανίων από τον Σχολικό Σύμβουλο Κ. Μουντάκη, μέλος της επιτροπής του Υπουργείου Παιδείας για την αναμόρφωση του Α.Π. και μετέπειτα Σύμβουλο του Π.Ι. Ως Σχολικός Σύμβουλος, ο Κ. Μουντάκης εισηγήθηκε την παιδαγωγική θεμελίωση του νέου σκοπού και των νέων στόχων της Φ.Α. στην Πρωτοβάθμια εκπαίδευση και μαζί με το συνάδελφό του, Ι. Σεραφειμίδα, επέλεξαν το περιεχόμενο και έγραψαν το μεγαλύτερο μέρος των οδηγιών για τις μεθόδους διδασκαλίας και αξιολόγησης (ΥΠ.Ε.Π.Θ., 1988).

Την ίδια χρονική περίοδο (1988-1990) έγινε η αναμόρφωση των Α.Π. της Φ.Α. για το Γυμνάσιο και το Λύκειο και γράφτηκαν και οδηγίες για τη διδασκαλία του μαθήματος. Οι δύο προαναφερθέντες Σχολικοί Σύμβουλοι διαδραμάτισαν τον σπουδαιότερο ρόλο και στα Α.Π. Γυμνασίου και Λυκείου. Τόσο τα Α.Π. όσο και οι οδηγίες τυπώθηκαν σε μορφή βιβλίου και διανεμήθηκαν σε όλα τα Γυμνάσια και Λύκεια της χώρας (ΥΠ.Ε.Π.Θ., 1990). Η δημιουργία αυτών των νέων Α.Π. της Φ.Α. για το Γυμνάσιο και το Λύκειο ήταν και οι τελευταίες ενέργειες του κ. Ι. Σκορδίλη, ως υπεύθυνου για το μάθημα στο Π.Ι., πριν συνταξιοδοτηθεί.

Μετά την συνταξιοδότηση του Ι. Σκορδίλη και μέχρι το 1997, η ευθύνη για το μάθημα ανατίθεται και σε Συμβούλους και Παρέδρους άλλων ειδικοτήτων. Υπήρξε, ωστόσο, και η τοποθέτηση στο Π.Ι. της Ειδικής Παρέδρου Φ.Α., Σοφίας Γολεγού, η οποία συντόνιζε και κατεύθυνε όλες τις ενέργειες που αφορούσαν στη Φ.Α. και σε κάποιες περιπτώσεις σε συνεργασία με το τυπικά υπεύθυνο μέλος του Π.Ι. άλλης ειδικότητας,

¹ Ο θεσμός των Σ.Δ.Ε.Ν.Π. λειτούργησε από το 1987 μέχρι το 1993. Το 1993 έληξε η εφαρμογή του προγράμματος και καθιερώθηκε η διδασκαλία της Φ.Α., των Αγγλικών και των Καλλιτεχνικών από εκπαιδευτικούς ειδικοτήτων στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, από την Δ' μέχρι την Στ' τάξη του Δημοτικού.

τους Σχολικούς Συμβούλους Φ.Α. και τον Διευθυντή της Διεύθυνσης Φ.Α. του Υπουργείου Παιδείας.

Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου αναθεωρήθηκε το 1995 το Α.Π. Φ.Α. της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης (Φ.Ε.Κ. 209, 1995). Η ανάγκη για αυτήν την αναθεώρηση προέκυψε από την οριστική απόφαση της πολιτείας για το μάθημα της Φ.Α. στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση και συγκεκριμένα στις τέσσερις μεγαλύτερες τάξεις να διδάσκεται μόνο από πτυχιούχους Φ.Α. (ΥΠ.Ε.Π.Θ., 1999). Την αναθεώρηση του Α.Π. ακολούθησε η συγγραφή του πρώτου (1ου) βιβλίου Φ.Α. για την Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, ένα για όλες τις τάξεις (ΥΠ.Ε.Π.Θ., 1997). Για τη διάδοση του Α.Π. και του βιβλίου έγιναν σεμινάρια σε όλη τη χώρα, τα οποία παρακολούθησε το σύνολο των εκπαιδευτικών Φ.Α. που είχε διοριστεί στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση. Κύριο ρόλο στην αναθεώρηση του Α.Π. και τη συγγραφή του βιβλίου, καθώς επίσης και στη διοργάνωση των σεμιναρίων, έπαιξαν οι εκπαιδευτικοί που προαναφέρθηκαν, δηλαδή οι Σχολικοί Σύμβουλοι Ι. Σεραφειμίδης και Κ. Μουντάκης, καθώς και η Ειδική Πάρεδρος, Σ. Γολεγού.

6^η Περίοδος: 1997-2005

Την περίοδο 1997-2005 υπεύθυνος του μαθήματος Φ.Α. στο Π.Ι. τοποθετήθηκε ο Κ. Μουντάκης ο οποίος πήρε διαδοχικά τις θέσεις του μονίμου Παρέδρου και του Συμβούλου. Σε αυτή την περίοδο πραγματοποιείται μια πολύ σημαντική μεταρρυθμιστική προσπάθεια ιδιαίτερα στο χώρο της Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Συγκεκριμένα πραγματοποιήθηκαν τα εξής: α) Η επίσημη θεσμοθέτηση (1999) της διδασκαλίας του μαθήματος της Φ.Α. και στην Α' και Β' τάξη του Δημοτικού από εκπαιδευτικούς ειδικότητας Φ.Α. Έτσι ολοκληρώθηκε η νομοθετική ρύθμιση της διδασκαλίας της Φ.Α. στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση από εκπαιδευτικούς ειδικότητας Φ.Α. (Λάμπρου 2012, 2016). β) Δημιουργήθηκαν τα νέα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών (Α.Π.Σ.) και το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών (Δ.Ε.Π.Π.Σ.) για το Δημοτικό και το Γυμνάσιο (Φ.Ε.Κ. 303-304, 2003). Η δημιουργία αυτών των Α.Π. κρίνεται καθοριστική για όλα τα μαθήματα του Δημοτικού και του Γυμνασίου, γιατί εισήγαγε μια νέα φιλοσοφία στον τρόπο διδασκαλίας όλων των μαθημάτων (δηλαδή τη διαθεματική διδασκαλία, σύμφωνα με την οποία οι έννοιες προσεγγίζονται μέσω πολλών και διαφορετικών γνωστικών αντικειμένων, όπως π.χ. ο κύκλος στον χορό, με τον κύκλο στα μαθηματικά κλπ.). γ) Δημιουργήθηκαν έξι βιβλία για την Πρωτοβάθμια. Ένα βιβλίο για τον μαθητή και ένα για τον εκπαιδευτικό Φ.Α. για κάθε δύο τάξεις. δ) Συντάχθηκαν τρία βιβλία για τον εκπαιδευτικό Φ.Α. στο Γυμνάσιο, ένα για κάθε τάξη. ε) Γράφτηκε ένα βιβλίο για τον μαθητή και για τις τρεις τάξεις του Γυμνασίου. στ) Διοργανώθηκαν πολλά σεμινάρια (Λάμπρου κ.ά., 2012, Λάμπρου κ.ά., 2013) σε όλη τη χώρα για την προώθηση της νέας ιδεολογίας των Α.Π.Σ. και Δ.Ε.Π.Π.Σ. η) Συντάχθηκαν χρήσιμα άρθρα/οδηγίες στις εκδόσεις του Π.Ι. σχετικά με τη νέα φιλοσοφία των Α.Π. και των βιβλίων.

Αν και η μεταρρύθμιση, για την οποία γίνεται λόγος σε αυτό το σημείο, είναι πολύ πρόσφατη, κρίνεται από τους υπεύθυνους της παρούσας μελέτης ότι αποτελεί σημαντικό σταθμό για το μάθημα ειδικά της Φ.Α. (συμπεριλαμβανομένων όλων των στοιχείων τα οποία προαναφέρθηκαν). Επιπλέον, αυτό συμβαίνει, διότι η παραγωγή του σχετικού διδακτικού – υποστηρικτικού υλικού των Δ.Ε.Π.Π.Σ. (βιβλία μαθητή και εκπαιδευτικού, καθώς και οδηγίες διδασκαλίας για το μάθημα της Φ.Α. σε Δημοτικό και Γυμνάσιο), πραγματοποιήθηκε για πρώτη φορά σε τέτοια έκταση, στην ιστορία του μαθήματος της Φ.Α. στην Ελλάδα. Επιπρόσθετα, στο σημαντικότερο

ρόλο της συγκεκριμένης μεταρρύθμισης των Δ.Ε.Π.Π.Σ. του 2003, συνηγορούν και τα στοιχεία τα οποία καταγράφονται στη συνέχεια της παρούσας μελέτης, αν και -σε ορισμένες περιπτώσεις- θα μπορούσε να διατυπωθεί το επιχείρημα ότι αποτελούν ευρύτερη εκπαιδευτική μεταρρύθμιση και όχι άμεσα συνυφασμένη με τη διδασκαλία του μαθήματος της Φ.Α. στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Επομένως, πρέπει να επισημανθεί το γεγονός ότι στο Δ.Ε.Π.Π.Σ. του 2003 εντάχθηκαν και Προγράμματα Σπουδών *Ολυμπιακής Παιδείας*². Η Ολυμπιακή Παιδεία είχε την αφετηρία της στην ελληνική εκπαίδευση από το σχολικό έτος 1998-99. Αν και ξεκίνησε πιλοτικά σε 30 Δημοτικά, επεκτάθηκε σταδιακά -μέχρι το 2003- σε όλα τα σχολεία της χώρας, Δημοτικά, Γυμνάσια και Λύκεια. Συνεχίσθηκε μετά τους Ολυμπιακούς Αγώνες με το συγγενές διδακτικό αντικείμενο της *Καλλιπάτειρας*, αλλά τελικά καταργήθηκε από το σχολικό έτος 2008-9 (Μουντάκης, προσωπική συνομιλία, 11 Σεπτεμβρίου 2009).

Στο Δ.Ε.Π.Π.Σ. του 2003 εντάχθηκαν επίσης οι καινοτόμες εκπαιδευτικές δράσεις της Ευέλικτης Ζώνης και της Αγωγής Υγείας. Τόσο για τα προγράμματα της Ολυμπιακής Παιδείας/Καλλιπάτειρας, όσο και για την Αγωγή Υγείας και την Ευέλικτη Ζώνη, παράχθηκε πλούσιο εκπαιδευτικό και διδακτικό υλικό, με την συμμετοχή και ομάδων διδασκόντων από τα Τμήματα Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού της χώρας. Ιδιαίτερα θετικό κρίνεται το γεγονός των ήδη ενημερωμένων Προγραμμάτων Σπουδών των συγκεκριμένων Τμημάτων, ως προς την προετοιμασία των φοιτητών τους και μελλοντικών εκπαιδευτικών στις συγκεκριμένες εκπαιδευτικές δράσεις (Λάμπρου, 2012, 2016).

Κατά τη διάρκεια της έκτης (6ης) περιόδου εντοπίζεται και η αφετηρία (1999-2000) του θεσμού των Ολοήμερων Δημοτικών Σχολείων. Το ολοήμερο Δημοτικό Σχολείο ξεκίνησε πιλοτικά σε κάποια Δημοτικά κατά το σχολ. έτος 1999-2000, με βάση το Ν. 2525/1997 και από το 2002-3 επεκτάθηκε σε όλη τη χώρα. Στα σχολεία αυτά, η Φ.Α. διδασκόταν κανονικά στην πρωινή ζώνη και σύμφωνα με τις οδηγίες του Α.Π., αλλά κατά την απογευματινή ζώνη προστέθηκαν επιπλέον δύο (2) ώρες/εβδομάδα. Για τη διδασκαλία στην απογευματινή ζώνη, ως προς τη λειτουργία των Ολοήμερων σχολείων, συντάχθηκαν σχετικές οδηγίες και όχι νέο Α.Π. (Μουντάκης, προσωπική συνομιλία, 11 Σεπτεμβρίου 2009).

7^η Περίοδος: 2007-2012

Την προσπάθεια, η οποία ξεκίνησε με τη μεταρρύθμιση των Α.Π.Σ. και Δ.Ε.Π.Π.Σ.-2003, κατά τη διάρκεια της προηγούμενης περιόδου και επί τηθείας του Κ. Μουντάκη, συνέχισε και ολοκλήρωσε ο Πάρεδρος επί τηθείας (2007-2011), Στ. Τσόνιας. Επίσης, υπό την ευθύνη και καθοδήγηση του Στ. Τσόνια στο Π.Ι. παράγονται: α) Υποστηρικτικό υλικό (CD) για το Γυμνάσιο με τίτλο «Διά Βίου Άσκηση και Ποιότητα Ζωής». β) Υποστηρικτικό υλικό (CD) για τη διδασκαλία των παραδοσιακών χορών στο Γυμνάσιο. γ) Υποστηρικτικό υλικό (CD) για το Δημοτικό, με θέμα τα παραδοσιακά τραγούδια, τα παιχνίδια – τράγουδα, καθώς και κομμάτια για χρήση στις αθλητικές εκδηλώσεις. δ) Στο πλαίσιο του Επιχειρηματικού Προγράμματος (Ε.Π. 2007-2013) *Εκπαίδευση και διά βίου μάθηση* δημιουργήθηκε DVD με αντικείμενο τους παραδοσιακούς χορούς, ως υποστηρικτικό υλικό για τους

² Την περίοδο 2001-5 στα σχολεία της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης παρέχονταν εκπαιδευτικά προγράμματα με τίτλο «Ολυμπιακή Παιδεία» και τη διετία 2005-7 με τίτλο «Καλλιπάτειρα».

εκπαιδευτικούς Φ.Α. της Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Στο πλαίσιο του ίδιου προγράμματος, για την Πρωτοβάθμια εκπαίδευση δημιουργήθηκε CD και οδηγίες για το διδακτέο αντικείμενο της Ψυχοκινητικής Αγωγής, στις Α', Β', Γ' και Δ' τάξεις (Π.Ι., 2011).

Επιπλέον, κατά τη διάρκεια της συγκεκριμένης (7ης) περιόδου, παρατηρείται δραστηριότητα σχετική με: 1) Τα Α.Π. των ολοήμερων δημοτικών σχολείων με Ενιαίο Αναμορφωμένο Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα (Ε.Α.Ε.Π.)³, αλλά και 2) Νέα Προγράμματα Σπουδών τα οποία εντάχθηκαν στο πλαίσιο της συγχρηματοδοτούμενης Πράξης με τίτλο: «ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ (Σχολείο 21ου αιώνα)» (Π.Ι., 2012), με την ουσιαστική συμμετοχή διδασκόντων Καθηγητών από τα Τ.Ε.Φ.Α.Α. της χώρας.

Οι οδηγίες για τον προγραμματισμό της Φ.Α. στα σχολεία με Ε.Α.Ε.Π. (Φ.Ε.Κ. 1139Β', 2010) καθόρισαν την πορεία λειτουργίας τους από το σχολικό έτος 2010-2011, με εφαρμογή σε 800 Δημοτικά και σταδιακή αύξηση τις επόμενες χρονιές, ενώ παράλληλα αξίζει να επισημανθεί η συνακόλουθη αύξηση των ωρών διδασκαλίας της Φ.Α. στο Δημοτικό (Αγαλιανού, 2010).

Επίσης, κατά τη διάρκεια και της τελευταίας αυτής περιόδου, πραγματοποιήθηκε μεγάλος αριθμός σεμιναρίων με την ευθύνη και την επιμέλεια του Π.Ι. Τα σεμινάρια αυτά ήταν σχετικά με τα Α.Π. και το υπόλοιπο διδακτικό υλικό και είτε εντάσσονταν στο ευρύτερο πρόγραμμα επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών, π.χ. η εισαγωγική επιμόρφωση στα Περιφερειακά Επιμορφωτικά Κέντρα (Π.Ε.Κ.), είτε οργανώθηκαν αποκλειστικά για τους εκπαιδευτικούς του μαθήματος της Φ.Α. (Τσόνιας, 2009). Σύμφωνα με τον Μπαγάκη (2015), ο ρόλος τον οποίο διαδραμάτιζε το Π.Ι. την τελευταία δεκαετία⁴, πριν τη συγχώνευση με το Κέντρο Εκπαιδευτικής Έρευνας (Κ.Ε.Ε.) και τον Οργανισμό Επιμόρφωσης Εκπαιδευτικών (Ο.ΕΠ.ΕΚ.) στο Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής (Ι.Ε.Π.), ήταν σημαντικός και αφορούσε όχι μόνο στα θέματα της επιμόρφωσης, αλλά και στα προγράμματα σπουδών, στα σχολικά εγχειρίδια, στην αξιολόγηση, καθώς και ερευνητικό έργο αναφορικά με τη σχολική εκπαίδευση.

Επίλογος

Από τις ενότητες που προηγήθηκαν, τεκμηριώνεται ότι ο θεσμός του Π.Ι./Κ.Ε.Μ.Ε. διαδραμάτισε ουσιαστικό ρόλο στη μεταρρύθμιση της Ελληνικής Σχολικής Φ.Α. Από τη σύγκριση ανάμεσα στο θεωρητικό πλαίσιο για την έννοια της μεταρρύθμισης γενικά και στο εντοπισμένο μεταρρυθμιστικό έργο του Π.Ι. ειδικότερα για τη Φ.Α., προκύπτει ότι ο θεσμοθετημένος φορέας του Π.Ι./Κ.Ε.Μ.Ε. πραγματοποίησε τόσο εσωτερικές όσο και εξωτερικές μεταρρυθμίσεις για τη Φ.Α., δίνοντας όμως βαρύτητα στις πρώτες. Το συμπέρασμα αυτό βρίσκεται σε συμφωνία και με την αντίστοιχη έρευνα της Παμουκτσόγλου (2003), σύμφωνα με την οποία η δραστηριότητα του Π.Ι. επικεντρώνεται στα χαρακτηριστικά μιας εσωτερικής μεταρρύθμισης, καθώς ασχολείται με τη μελέτη και την αξιολόγηση του εκπαιδευτικού αποτελέσματος, την ανάγκη για έρευνα και στήριξη του έργου των Σχολικών Συμβούλων, την εκπόνηση

³ Βασικά γνωστικά αντικείμενα διδασκαλίας του προγράμματος των σχολείων με Ε.Α.Ε.Π. είναι η Αγγλική Γλώσσα, οι Τεχνολογίες της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών (Τ.Π.Ε.), η Αισθητική Αγωγή (Εικαστικά, Μουσική, Θεατρική Αγωγή, Πολιτιστικοί Όμιλοι Δραστηριοτήτων), η Φυσική Αγωγή (Χοροί), η Γαλλική και Γερμανική Γλώσσα

⁴ Δηλαδή αναφορικά με την έκτη (6^η) και έβδομη (7^η) περίοδο της παρούσας μελέτης.

ωρολογίων και αναλυτικών προγραμμάτων, τη συγγραφή διδακτικών βιβλίων, τις διδακτικές μεθοδολογικές προσεγγίσεις, την επιμόρφωση εκπαιδευτικών κλπ.

Ως αποτέλεσμα των όσων αναφέρονται στην προηγούμενη παράγραφο, αποκτά ιδιαίτερο ενδιαφέρον:

α) Να τονιστούν οι εξωτερικές μεταρρυθμίσεις που πραγματοποιήθηκαν (ή ακόμη και προσπάθειες για τέτοιου είδους μεταρρυθμίσεις) και

β) Να εντοπιστεί η διαφοροποιημένη τακτική, η οποία είναι πιθανό να ακολουθήθηκε από τα υπεύθυνα για τη Φ.Α. διορισμένα στελέχη του Π.Ι./Κ.Ε.Μ.Ε., σε σχέση με ό,τι συνέβη στα άλλα μαθήματα.

Σε ό,τι αφορά το σημείο (α), ενδεικτικά αναφέρεται η προώθηση θεσμοθέτησης της διδασκαλίας του μαθήματος της Φ.Α. στο Δημοτικό από ειδικευμένους εκπαιδευτικούς Φ.Α., κατά την έκτη (6η) περίοδο. Κατά τη διάρκεια της ίδιας μεταρρυθμιστικής προσπάθειας, ο Κ. Μουντάκης είχε θέσει ζητήματα όπως: α) το ποιος τελικά θα ασκεί την καθοδήγηση στους Εκπαιδευτικούς Φ.Α. της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης και β) την αύξηση των ωρών διδασκαλίας του μαθήματος ενιαία σε Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Αναφορικά δε με το δεύτερο ζήτημα, δηλαδή την αύξηση των ωρών διδασκαλίας της Φ.Α. ανά εβδομάδα, ανάλογους προβληματισμούς είχαν θέσει όλοι οι υπεύθυνοι του μαθήματος στο Π.Ι./Κ.Ε.Μ.Ε., εφόσον σε αρκετές περιπτώσεις υπήρξαν αρνητικές αποφάσεις και πρωτοβουλίες από υπεύθυνα στελέχη άλλων μαθημάτων ή ανώτερα στελέχη του Π.Ι. (Αρχείο Πρακτικών Π.Ι./Κ.Ε.Μ.Ε., Λάμπρου, 2012, 2016).

Σχετικά με το σημείο (β), ενδεικτικά αναφέρεται ότι, σε αντίθεση με τη γενική εικόνα περί έλλειψης συνεργασίας του Π.Ι./Κ.Ε.Μ.Ε. με τους αρμόδιους Σχολικούς Συμβούλους κάθε μαθήματος (Παμουκτσόγλου, 2003), ειδικά για το μάθημα της Φ.Α. εντοπίζονται συγκεκριμένες και ενδιαφέρουσες διαφοροποιήσεις. Χαρακτηριστικά είναι: α) η συνεργασία την οποία ανέπτυξε ο Ι. Σκορδίλης με τους Σχολικούς Συμβούλους γενικά κατά την εκπόνηση νέων Α.Π. και β) ο ρόλος των Σχολικών Συμβούλων, Ι. Σεραφειμίδη και Κ. Μουντάκη, οι οποίοι συνεργάστηκαν με το Π.Ι. για τη μεταρρύθμιση των Α.Π. της περιόδου 1988-1990, διαγράφοντας μια ξεχωριστή περίοδο (5η) για τη λειτουργία του θεσμού.

Επίσης, αξίζει να τονισθεί το γεγονός ότι το μεταρρυθμιστικό έργο του Π.Ι./Κ.Ε.Μ.Ε., ως προς το μάθημα της Φ.Α., παρουσιάζει συνέχεια και συνέπεια, όπως πολύ χαρακτηριστικά αυτό διαφαίνεται μέσα από την ολοκλήρωση της στροφής του μαθήματος της Φ.Α. από τη Σουηδική – Παιδαγωγική – Γυμναστική προς το Αρχαιοελληνικό μοντέλο *Αγωνιστική* και τις σύγχρονες τάσεις αναφορικά με το περιεχόμενο και τις μεθόδους διδασκαλίας. Η συγκεκριμένη μεταρρυθμιστική προσπάθεια είχε την αφετηρία της κατά την πρώτη (1η) περίοδο λειτουργίας του Π.Ι./Κ.Ε.Μ.Ε. και τελικά ολοκληρώθηκε κατά την πέμπτη (5η) και έκτη (6η) περίοδο. Το γεγονός αυτό θα μπορούσε να αποτελέσει σημαντικό σημείο αναφοράς και μελέτης, μιας και είναι διαπιστωμένο ότι στον ελληνικό χώρο δεν εντοπίζεται η πλήρης συνέχεια μιας εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης στην επόμενη της (Καλδή & Κόνσολας, 2002).

Τελικά, συμπεραίνεται ότι το μεταρρυθμιστικό έργο του Π.Ι./Κ.Ε.Μ.Ε., κατά τη διάρκεια της συνολικής περιόδου λειτουργίας του (1964-2012), ήταν θετικό ως προς τη σχολική Φ.Α. και κρίνεται πως αντίστοιχοι υποστηρικτικοί θεσμοί θεωρούνται απαραίτητοι, εφόσον είναι στελεχωμένοι με ικανά πρόσωπα-επιστήμονες για όλα τα αντικείμενα που διδάσκονται στα σχολεία.

Η σημασία για τη φυσική αγωγή

Πέραν από τις ερευνητικές προσπάθειες που λαμβάνουν χώρα στα Πανεπιστήμια και σε άλλα ερευνητικά ιδρύματα, αναφορικά με τη Φυσική Αγωγή και τον Αθλητισμό, κρίσιμο ρόλο για την ποιότητα της Φυσικής Αγωγής σε μια χώρα, παίζουν και οι θεσμικές αποφάσεις που την αφορούν. Κάθε χώρα έχει θεσπίσει ένα σύστημα δομών, μέσω των οποίων διαμορφώνεται και εφαρμόζεται η κυβερνητική πολιτική σε όλα τα μαθήματα, συμπεριλαμβανομένης και της Φυσικής Αγωγής. Είναι γνωστό ότι οι θεσμικές αποφάσεις είναι εκείνες που καθορίζουν σε μεγάλο βαθμό την ποιότητα της εκπαίδευσης γενικά και ενός μαθήματος ειδικότερα. Σε αυτό το άρθρο γίνεται μια προσπάθεια να αναδειχθεί ποιος ήταν ο ρόλος, αναφορικά με τη Φυσική Αγωγή, ενός θεσμού όπως αυτός του Π.Ι. και των ανθρώπων που το στελέχωσαν, στα σχεδόν πενήντα (50) χρόνια λειτουργίας του, ρόλος ο οποίος – αναπόφευκτα – καθόριζε την εκάστοτε εκπαιδευτική πολιτική στη χώρα μας. Αποτελεί, επίσης, μια πολύτιμη βάση παραδειγμάτων μελέτης, δεδομένων και συμπερασμάτων, μεταξύ των οποίων, μπορεί να γίνει αντιληπτό το γεγονός ότι δίχως την κατάλληλη στελέχωση των κέντρων λήψης αποφάσεων σε μια χώρα, δεν είναι δυνατό να υπάρξει η απαιτούμενη πίεση, προκειμένου να εκσυγχρονιστεί η Φ.Α., αλλά ίσως και να ευθυγραμμιστεί, ανάλογα με τις διεθνείς επιστημονικές απαιτήσεις και εξελίξεις ή/και με τα εθνικά δεδομένα και ζητούμενα.

Βιβλιογραφία

- Αγαλιανού, Ο. (2010). *Φυσική Αγωγή και Χορός*, προφορική παρουσίαση σε Ο.Ε.Π.Ε.Κ. για τη λειτουργία των Δημοτικών Σχολείων που λειτουργούν με Ενιαίο Αναμορφωμένο Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα (Ε.Α.Ε.Π.).
- Αλμπανίδης, Ε. (2013). Οι σχολικές γυμναστικές επιδείξεις στην Ελλάδα μέχρι το 1975. *Άθληση και Κοινωνία*, 53, 7-19.
- Apple, M. (1986). Ideology, Reproduction and Educational Reform. In P. Altbach and G. Kelly, (Eds.), *New Approaches to Comparative Education*. Chicago: University of Chicago.
- Bourke, S. (1994). Some Responses to Changes in Australian Education. *Australian Educational Researcher*, 21(1), 1-18.
- Δημαράς, Α. (1990). *Η μεταρρύθμιση που δεν έγινε* (τόμ. Α'). Αθήνα: Ερμής.
- Δημητράκος, Δ. (1959). *Νέον Ορθογραφικόν και Ερμηνευτικόν Λεξικόν*. Αθήναι: εκδ. Περγαμηναί.
- Ευαγγελόπουλος, Σ. (1998). *Ελληνική Εκπαίδευση, 20ος αιώνας*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Καλδή, Σ. και Κόνσολας, Ε. (2002). Μια Συγκριτική Προσέγγιση των Εκπαιδευτικών Μεταρρυθμιστικών Μέτρων στην Ελλάδα και την Αγγλία της τελευταίας εικοσαετίας. 2ο Διεθνές Συνέδριο «Η Παιδεία στην αυγή του 21ου αιώνα, Ιστορικο-Συγκριτικές Προσεγγίσεις», Πανεπιστήμιο Πατρών-Π.Τ.Δ.Ε., 4-6 Οκτωβρίου.
- Καντζίδης, Δ. (2002). *Ο Ίων Ιωαννίδης και η συμβολή του στη μεταρρύθμιση της Φυσικής Αγωγής (Διδακτορική Διατριβή)*. Α.Π.Θ.-Τ.Ε.Φ.Α.Α. Θεσσαλονίκη.
- Λάμπρου, Χ. (2012). *Αναλυτικά Προγράμματα Φυσικής Αγωγής Δημοτικού και Γυμνασίου και Προπτυχιακά Προγράμματα Σπουδών των Τμημάτων*

Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού. Κριτική και συγκριτική θεώρηση κατά τη χρονική περίοδο 1983-2008 (Διδακτορική Διατριβή). Αθήνα: Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.

- Λάμπρου, Χ. (2016). *Προγράμματα Σπουδών Φυσικής Αγωγής: Αναλυτικά Προγράμματα Φυσικής Αγωγής Δημοτικού και Γυμνασίου και Προπτυχιακά Προγράμματα Σπουδών των Τμημάτων Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού. Κριτική και συγκριτική θεώρηση κατά τη χρονική περίοδο 1983-2008.* Αθήνα: Εκδόσεις Γρηγόρη.
- Λάμπρου, Χ., Μπουρνέλλη, Π., Αλμπανίδης, Ε., Λαμπράκη, Α. (2010). Παιδαγωγικό Ινστιτούτο και Φυσική Αγωγή: Σκορδίλης Ιωάννης, ο δεύτερος κατά σειρά διορισμένος Σύμβουλος Φ.Α. του Π.Ι. και το έργο του. *18ο Διεθνές Συνέδριο Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού*, Τ.Ε.Φ.Α.Α. Κομοτηνής, 21-23 Μαΐου.
- Λάμπρου, Χ., Μπουρνέλλη, Π., Αλμπανίδης, Ε. (2014). Παιδαγωγικό Ινστιτούτο και Φυσική Αγωγή: Σκορδίλης Ιωάννης, ο δεύτερος κατά σειρά διορισμένος Σύμβουλος Φ.Α. του Π.Ι./Κ.Ε.Μ.Ε. και το έργο του. *Άθληση και Κοινωνία*, 55, 45-53.
- Λάμπρου, Χ., Μπουρνέλλη, Π., Μανασής, Β., Μουντάκης, Κ. (2013). Σημαντικές επιμορφώσεις, συνέδρια και σεμινάρια με κύριο ή επιμέρους θέμα τη σχολική Φυσική Αγωγή (Φ.Α.) που πραγματοποιήθηκαν στην Ελλάδα από την ίδρυση του κράτους μέχρι σήμερα. *Φυσική Αγωγή – Αθλητισμός – Υγεία*, 28, 50-73.
- Λάμπρου, Χ., Μπουρνέλλη, Π., Μουντάκης, Κ., Αλμπανίδης, Ε. (2010). Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (Π.Ι.) /Κέντρο Εκπαιδευτικών Μελετών και Επιμορφώσεως (Κ.Ε.Μ.Ε.) και μεταρρυθμιστικό έργο στη Φ.Α. (1964-2008). *18ο Διεθνές Συνέδριο Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού*, Τ.Ε.Φ.Α.Α. Κομοτηνής, 21-23 Μαΐου.
- Λάμπρου, Χ., Σεραφειμίδης, Ι., Κωνσταντίνου, Α. (2012). Σημαντικές επιμορφώσεις, συνέδρια και σεμινάρια με κύριο ή επιμέρους θέμα τη σχολική Φυσική Αγωγή που πραγματοποιήθηκαν στην Ελλάδα από την ίδρυση του κράτους μέχρι σήμερα. *20ο Διεθνές Συνέδριο Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού*, Τ.Ε.Φ.Α.Α. Κομοτηνής, 18-20 Μαΐου.
- Liddell, H., & Scott, R. (2007). *Επιτομή του Μεγάλου Λεξικού της Ελληνικής Γλώσσας*. Αθήνα: Πελεκάνος.
- Μουντάκης, Κ. (2005). *Φυσική Αγωγή στο Δημοτικό Σχολείο. Επιμόρφωση Σχολικών Συμβούλων και Εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας και Προσχολικής Εκπαίδευσης στο Δ.Ε.Π.Π.Σ. και τα Α.Π.Σ.* Αθήνα: ΥΠ.Ε.Π.Θ.-Π.Ι.
- Μουντάκης, Κ. (2006). *Φυσική Αγωγή. Επιμόρφωση Στελεχών της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης και Εκπαιδευτικών στο Δ.Ε.Π.Π.Σ., και τα Α.Π.Σ. και το νέο Διδακτικό Υλικό του Γυμνασίου.* Αθήνα: Επτάλοφος.
- Μπαγάκης, Γ. (2015). *Κριτική θεώρηση για την συγχώνευση και τον βηματισμό του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής (Ι.Ε.Π.).* Αθήνα: Εκδόσεις Γρηγόρη.
- Μπαμπινιώτης, Γ. (2004). *Λεξικό για το Σχολείο και το Γραφείο.* Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας.
- Μπουζάκης, Σ. (2006). *Νεοελληνική Εκπαίδευση (1821-1998).* Αθήνα: Gutenberg.

- Plank, D., N. (1988). Why School Reform does not Change Schools: Political and Organizational Perspectives. In C. Boule and C. Kerchner, (Eds). *The politics of excellence and choice in education*. London: Falmer Press.
- Παμουκτσόγλου, Α. (2002). Θεσμοί Αξιολόγησης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα: Ο ρόλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου (1990-1993), *2ο Διεθνές Συνέδριο, Η Παιδεία στην αυγή του 21ου αιώνα, Ιστορικο-Συγκριτικές Προσεγγίσεις*, Πανεπιστήμιο Πατρών-Π.Τ.Δ.Ε.
- Παμουκτσόγλου, Α. (2003). *Εκπαιδευτικοί φορείς στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα: Ο ρόλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου (1985-2000)*. Ανακτήθηκε 15/9/2012 από <http://www.pee.gr>.
- Π.Ι. (Παιδαγωγικό Ινστιτούτο) (2011). Φυσική Αγωγή. Ανακτήθηκε στις 31-12-2011 από: <http://www.pi-schools.gr/>
- Π.Ι. (Παιδαγωγικό Ινστιτούτο) (2012). *ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ (Σχολείο 21ου αιώνα)*. Ανακτήθηκε στις 31-12-2012 από: <http://www.pi-schools.gr/news/anak.php>
- Sack, R. (1981). A Typology of Educational Reforms. *Prospects - Quarterly Review of Education*, UNESCO, 11(1), 39-59.
- Simmons, J. (1983). Reforming Education and Society. In. J. Simmons (ed.) *Better Schools: International Lessons for Reform*. New York: Praeger.
- Skilbeck, M. (1995). Curriculum Renewal. *International Encyclopedia of Curriculum*. New York: Sage
- Τερζής, Ν. (1993). Εκπαιδευτική πολιτική και εκπαιδευτική μεταρρύθμιση. *Παιδαγωγική και Εκπαίδευση*, 22, 13-22.
- Τερζής, Ν. (1981). Απόψεις για την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση: εξωτερική και εσωτερική εκπαιδευτική μεταρρύθμιση. *Φιλολόγος*, 23, 272-281.
- ΥΠ.Ε.Π.Θ. (1988). *Αναλυτικό Πρόγραμμα και Οδηγίες για τη διδασκαλία της Φ.Α. του Δημοτικού Σχολείου*. Αθήνα.
- ΥΠ.Ε.Π.Θ. (1990). *Αναλυτικό Πρόγραμμα Φ.Α. Γυμνασίου και Λυκείου, Οδηγίες Εφαρμογής στη διδασκαλία, ομάδα εργασίας για τα Α.Π. Φ.Α. της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης*.
- ΥΠ.Ε.Π.Θ. (1999). *Υπουργική Απόφαση Φ12/665/Γ1/688/ 1999*.
- ΥΠ.Ε.Π.Θ., και Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (1997). *Η Φυσική Αγωγή στο Δημοτικό Σχολείο, Βιβλίο για το διδάσκοντα*. Αθήνα: Ο.Ε.Δ.Β.
- Φ.Ε.Κ. 182Α', 24-10-1964, Ν.Δ. 4379, *Περί οργάνωσης και διοικήσεως της Γενικής (Στοιχειώδους και Μέσης) Εκπαιδεύσεως*.
- Φ.Ε.Κ. 110Α', 30-6-1967, Α.Ν. 59, *Περί καταργήσεως του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου*.
- Φ.Ε.Κ. 214Α', 4-10-1975, Ν. 186, *Περί του Κέντρου Εκπαιδευτικών Μελετών και Επιμορφώσεως και διατάξεως τινών του προσωπικού της Κεντρικής Υπηρεσίας του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων*.
- Φ.Ε.Κ. 167, 30-9-1985, Ν. 1566, *Δομή και λειτουργία της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και άλλες διατάξεις*.

- Φ.Ε.Κ. 204, 18-9-1989, Π.Δ. 468, *Ρύθμιση θεμάτων Προσωπικού των Παιδαγωγικών Ακαδημιών, των Σχολών Νηπιαγωγών και των Εκκλησιαστικών Παιδαγωγικών Ακαδημιών.*
- Φ.Ε.Κ. 209, 10-10-1995, Π.Δ. 377, *Αναλυτικό Πρόγραμμα του μαθήματος της Φ.Α. του Δημοτικού Σχολείου.*
- Φ.Ε.Κ. 303Β', 13-3-2003, Υπ. Απόφ. αριθ. 21072α/Γ2, *Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών (Δ.Ε.Π.Π.Σ.) και Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών (Α.Π.Σ.) Δημοτικού – Γυμνασίου.*
- Φ.Ε.Κ. 304Β', 13-3-2003, Υπ. Απόφ. αριθ. 21072β/Γ2, *Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών (Δ.Ε.Π.Π.Σ.) και Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών (Α.Π.Σ.) Δημοτικού – Γυμνασίου.*
- Φ.Ε.Κ. 1139Β', 28-7-2010, Υπ. Απόφ. Φ. 12/879/88413/Γ1/2010, *Διδασκαλία – πρόγραμμα σπουδών των νέων διδακτικών αντικειμένων που θα εισαχθούν στα ολοήμερα δημοτικά σχολεία με Ενιαίο Αναμορφωμένο Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα (Ε.Α.Ε.Π.) – επανεξέταση και επικαιροποίηση των Αναλυτικών Προγραμμάτων και οδηγιών για τα διδακτικά αντικείμενα του ολοήμερου προγράμματος.*
- Φ.Ε.Κ. 118Α', 24-5-2011, *Νόμος 3966, Θεσμικό πλαίσιο των Πρότυπων Πειραματικών Σχολείων, Ίδρυση Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής, Οργάνωση του Ινστιτούτου Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων 'Διόφαντος' και λοιπές διατάξεις.*
- Φ.Ε.Κ. 372Β', 20-02-2012, *Διαπιστωτική πράξη (Αριθμ. Φ.908/18254/Η) παύσης λειτουργίας των φορέων που καταργούνται με το Ν. 3966/2011 (Φ.Ε.Κ. 118, 24-5-2011) και έναρξη λειτουργίας του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής (Ι.Ε.Π.).*